

Ce este un caiet-program ? Iată o întrebare ce poate părea pur retorică, dat fiind că tot omul (de teatru) cunoaște, cel puțin teoretic, răspunsul. Numai că, uneori, teoria...

Teoretic, deci, caietul-program este o publicație editată de către un teatru, pentru un spectator — avînd, așadar, caracter monografic —, destinată să-l introducă pe spectator în atmosfera specta-

Caietul-program și funcția lui culturală

colului la care va asista, oferindu-i date despre piesă și autorul ei, despre concepția regizorală, scenografică etc. a montării, completînd, astfel, cu un plus de informație, impresia (intelectuală și emoțională) pe care o produce reprezentația. Caietul-program are, în același timp, o menire propagandistică, de popularizare a profilului și activității teatrului care îl editează. Pentru toate aceste motive, el trebuie să fie documentat, atractiv — pentru ca spectatorul să fie tentat să-l deschidă și la altă pagină decît cea conținînd distribuția —, complet și, pe cît se poate, scris cu talent și competență ; în orice caz, fără „licențe” gramaticale sau ortografice.

Asta, teoretic. Practic, însă, observăm că, încetul cu încetul, sintagma „caiet-program” a început să fie descompusă în noțiunile componente : „caiet” și „program”, zis și „de sală”. Ce este „caietul” ? O broșură de mai mari sau mai mici dimensiuni, mai mult sau mai puțin ilustrată, care cuprinde foarte variate studii, recenzii, interviuri etc. axate pe felurite aspecte ale dramaturgiei și spectacologiei, dar... foarte adesea, fără nici cea mai firavă legătură cu spectacolul la care caietul este pus în vânzare. Spicium, de pildă, cîteva titluri dintr-un caiet editat de Naționalul bucureștean și comercializat la una dintre reprezentațiile dramei **Trei pe**

o bancă: „Infatigabilul Onedin”, „Theater-treffen Berlin '78”, „Stagiunea pariziană”, „Liv Ullmann : **Devenire**” (fragmente traduse dintr-o carte a actriței)... Chestiuni, fără îndoială, pasionante, care ar sta bine și ar „face frumos” în orice revistă, almanah, magazin ilustrat etc. Ne întrebăm, însă, ce caută ele într-un caiet-program (și încă al unui Teatru Național !), publicație al cărei profil devine astfel incert. Se vrea, oare, „caietul” o revistă de teatru ? Dar, după cum bine se știe, prima obligație a oricărei reviste este aceea de a fi ferm ancorată în problemele prezentului nostru. Dacă astfel de caiete-program tind a fi reviste de cultură, atunci, de pildă, cele din stagiunea 1979—1980 n-ar fi trebuit să oculească preocupările teatrelor respective, privind îndeplinirea sarcinilor educative stabilite de Congresul al XII-lea al partidului, de al IV-lea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste, privind participarea teatrelor ce editează aceste reviste la „Cîntarea României”, alegerile din 9 martie, sprijinul acordat de colectivul respectiv artiștilor amatori, teatrelor muncitorești etc. Altfel, caietul-program devine o **revistă neangajată**. Măsura în care amintitele materiale realizează aceste deziderate fundamentale este un aspect asupra căruia evidența ne scutește să mai stăruim... Evident, efortul secretariatelor literare care editează caiete este lăudabil ; cu atît mai lăudabil ar fi, însă, dacă aspirația (care în nici un caz nu se poate justifica prin modul exemplificat) de a depăși statutul firesc și oficial al acestor publicații s-ar concretiza în reflectarea preocupărilor teoretice și practice, prezente sau de perspectivă ale teatrului în cauză. Ar fi cum nu se poate mai normal ca, de pildă, un spectacol de teatru politic să fie însoțit de un caiet conținînd materiale legate de această problemă. Sau, o montare în stilul comediei dell'arte, să zicem, să inspire publicarea unui caiet dedicat acestui moment din istoria teatrului, specificului și influențelor sale. Și așa mai departe... În felul acesta, hîrtia velină (după care oftează multe periodice, sau chiar apariții editoriale mai ample) ar fi mult mai cu folos utilizată.

Care este, însă, în aceste condiții, soarta „programului de sală”, cel care, în fapt, înlesnește spectatorului primul contact cu reprezentația ? Foarte adesea, caietul pare a epuiza cu totul resursele de fantezie ale redactorului, astfel încît programul devine un fel de fișică, înfățișînd, pe o parte, lista realizatorilor spectacolului (regie, scenografie, distribuție, colaboratori tehnici), iar pe cealaltă, un fragment de studiu critic (semnat, dealtfel, în general, de un nume notoriu), despre piesa care se joacă, în care, frec-

vent, abundă greșelile de tipar. Este cazul majorității programelor publicate de Teatrul Național din București sau de Teatrul de Comedie, altminteri harnici editori de „caiete”. Din păcate, uneori, programul se transformă într-un dubios instrument de validare teoretică a opțiunilor repertoriale, cel puțin discutabile, ale unor teatre, care încearcă astfel să-l convingă pe cititor (respectiv, spectator) că ilustrul necunoscut cuiuia îi aparține piesa ce se joacă este, nici mai mult, nici mai puțin, decât „un nume de rezonanță al dramaturgiei mondiale”. Ceea ce se numește, cu un termen blind, dezinformare... (Pentru a nu da loc la nedorite generalizări, vom menționa, pentru ținuta intelectuală remarcabilă, alți caietele, cit și programele Naționalului ieșcan, sau ale Teatrului Bacovia din Bacău.)

Îndeobște, teatrele editează, însă, un caiet-program unic, ce se conformează următoarei scheme: o prezentare a piesei, date despre autor, o „profesiune de credință” a regizorului, sau informații despre metoda lui de lucru, eventual cite un „portret de actor”, opinii autorizate despre text, câteva extrase din presă despre alte montări ale piesei și, bineînțeles, distribuția (nu întotdeauna adusă la zi, cu modificările și dublurile). Citeodată, fără scuza existenței vreunui caiet, această schemă este simplificată pînă la pomenitul model de foaie volantă; era, pînă nu de mult, situația Teatrului „Ion Vasilescu”; este, încă, cea a Teatrului „Bulandra” (cum s-o fi stins, oare, tradiția excelentelor caiete-program editate, într-o vreme nu prea îndepărtată, de secretariatul literar? O comparație între programul de la **Furtuna** și cele de la **Floriile unui geambos** sau **Gin-Rummy**, de exemplu, este elocventă în acest sens!), sau a teatrelor din Ploiești și Pitești.

Personal, prefer formula propusă de Teatrul Mic: conținut în același timp **unitar** (concentrat, adică, în jurul textului și spectacolului respectiv) și **variati**; date și informații despre dramaturg, piesă, regizor etc., dar, mai ales, materiale adiacente, menite să creeze atmosfera spirituală propice receptării depline a mesajului montării (caietele-program de la **Să îmbrăcăm pe cei goi** sau **Evl mediu întimplător**), prezentare grafică atrăgătoare, adecvată tonalității spectacolului etc. (Dealtminteri, în paranteză fie spus, Teatrul Mic este singurul dintre teatrele bucureștene — urmat, sporadic, de Teatrul Giulești — care pare să nu fi uitat că „reclama e sufletul comerțului”, acordînd, în consecință, o lăudabilă atenție graficii afişelor sale. Dar această chestiune merită o discuție aparte.)

În legătură cu grafica, acesta ar putea fi, la limită, capitolul în care imaginația

și bunul-gust al realizatorilor și-ar găsi cel mai larg spațiu de manifestare. Aceasta e, însă, și zona „minată”. Dacă teatrele „Nottara” și Giulești, Teatrul Național, Teatrul Maghiar de Stat și Teatrul German de Stat din Timișoara (ultimul, editor al foarte documentatelor caiete-program intitulate „Song”), Teatrul de Stat din Sibiu (vezi excelentul program la **Răceala**), cele din Oradea și Reșița, Teatrul Național și Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca și, intermitent, Teatrul Dramatic din Constanța, par a-și fi asigurat colaborarea unor graficieni de talent, celelalte teatre se descurcă mai degrabă mediocru. Or, mai ales în cazul unor scene precum Teatrul Dramatic din Galați și Teatrul Bacovia din Bacău, care editează publicații deosebit de interesante, complete, de prestigiu cultural, e regretabil că asemenea calități rămîn în penumbră, din cauza aspectului grafic searbăd. Colaborarea scenografulor ar putea oferi unele soluții, pentru a se ieși din rutina ilustrării programelor cu fotografii din repetiții. (Formulă care își are rostul ei, dacă imaginile reprezintă momente-cheie ale elaborării spectacolului; dacă, însă, nu fac altceva decât să înfățișeze cutare vedetă, locală sau națională, în „haine de fiecare zi”, ele capătă, automat, statutul de... umplutură.)

În sfîrșit, să pomenim, în treacăt, despre ținuta gramaticală a caietelor-program. Este de-a dreptul surprinzător cît de multe greșeli se pot întîlni, uneori, în câteva pagini emise de cite un factor de cultură. Ar fi bine dacă ele ar fi doar „de tipar”! Cînd, însă, într-un program publicat de un cunoscut și de toți iubit teatru bucureștean, citim, de 9 (nouă) ori, verbul a **crea**, respectiv **creație**, **creator** etc., ortografiat a **creia**, respectiv **creiație**, **creiator** etc., putem presupune că mai degrabă convingerile profunde ale redactorului, decît neglijența tipografului, sînt în cauză. La fel se întîmplă cu numele proprii străine. Nu se poate pretinde nimănui să cunoască la perfecție ortografia tuturor limbilor de mare sau mică circulație; dar Max Frisch (și nu Frish) ori Sancho Panza (și nu Pança), de exemplu, nu sînt nume care vin din chimie sau cibernetică, domenii presupuse a fi mai puțin familiare culturii umaniste a secretarului literar; ca să nu mai vorbim de faptul că **mai** există și enciclopedia...

Încheiem, deocamdată, aici considerațiile asupra caietelor-program. Sperăm, însă, că o viitoare abordare a problemei va consemna revirimentul dorit și în acest domeniu, deloc minor, al activității teatrelor.

Alice GEORGESCU